

3

Toch geen campus

Hoe de omstreden Humanities Campus er toch niet kwam... en hoe het nu verder moet

Op de camping 'Met hospiteren kom ik niet zo goed uit de verf: groepen zijn niet mijn ding. Gelukkig hebben mijn ouders een caravan.'

16

10

Roosbeef is wie ze wil zijn 15

Voormoeders Suze Zijlstra schreef een boek over haar koloniale familieleden

8

DOOR ANOUSHKA KLOOSTERMAN | ILLUSTRATIE SILAS

De bestuurders moeten er werkelijk niets van hebben gesnapt. Een nieuwbouwwoning, plus een verhuisvergoeding, dat is toch werkelijk een schitterend aanbod? Daar zouden toch een hoop mensen blij mee zijn, zeker in de huidige hopeloze woningmarkt. Ze hadden in hun handjes moeten knijpen.

Toch?

Dus waarom wilden de bewoners van het Doelencomplex nou nog steeds niet verhuizen, zodat de universiteit ein-de-lijk die nieuwe Humanities Campus op hun huizen kon kwakken?

De verbazing moet enorm zijn geweest, want het klonk nog door in de persconferentie vorige week, waarin de wethouder en vice-collegevoorzitter vertelden na jarenlang gesteggel de handdoek in de ring te gooien.

De campus wordt aangepast, en het Doelencomplex blijft.

Terwijl de bewoners hun overwinning vierden met vlaggen en champagne, verzekerden de bestuurders - lichtelijk beduusd - aan de aanwezige journalisten 'dat we echt dachten dat we een goed alternatief hadden geboden'.

Voor het gemak lijken ze even te zijn vergeten dat ze deze bewoners jarenlang hebben weggezet als lastpakken en dwarsliggers. Ze hebben hun woede gebagateliseerd, zijn over hun protesten

heengewalst, en hebben er alles aan gedaan hen weg te zetten als de slechteriken.

Zulke verpeste verhoudingen fiks je niet met een nieuwbouwwoning. Na alle ellende hadden ze een diamanten villa kunnen bieden, en het antwoord was nog steeds 'nee' geweest. Vanaf het allereerste begin was namelijk duidelijk dat de gewone Leidenaar niet op universitaire hoffelijkheid hoefde te rekenen. Hoe kwamen de eerste bewoners erachter dat de universiteit hun woningen binnen afzienbare tijd wilde slopen? Via een powerpointpresentatie. En, oh ja, met het verzoek of ze dat nieuws nog eventjes voor zich wilden houden. Bij de rest landde twee dagen later een brief op de mat. En dat was pas het begin.

Waar de universiteit empathie had kunnen tonen, koos ze voor de harde weg. Toen woningcorporatie De Sleutels zich volgens belofte achter de huurders schaarde, probeerde het universiteitsbestuur de campus via de gemeente door te duwen. En in plaats van verbinding te zoeken, raakte de universiteit steeds meer in zichzelf gekeerd. Het mediabeleid was, samengevat, 'niet met journalisten over de campus praten'. Bestuurders zijn nooit zelf bij de bewoners langs gegaan.

De keuze van de universiteit om het zo hard te spelen is op zijn zachtst gezegd onsympathiek, en heeft de kloof tussen niet-universitaire stadsbewoners en de universiteit onnodig op scherp gezet. Die staat al onder druk, want universiteiten in het algemeen lijden aan ongezonde expansiedrang en de neiging hun eigen belangrijkheid behoorlijk op te blazen. In de plannen die tijdens deze egotripperij ontstaan, zijn de gewone Leidenaars lijdende voorwerpen geworden, die kennelijk op weinig begrip kunnen rekenen als ze in de weg liggen.

En daarmee heeft de universiteit zelf het graf van de Humanities Campus gegraven. Een elitaire academie die van bovenaf gaat bepalen wie waar mag wonen werkt bij de miskende Leidenaar als een rode lap op een stier. En wie denkt dat je die afwendt met een 'goed alternatief', begrijpt geen snars van zijn eigen burens.

Hoe de universiteit zelf het graf van de campus groef

'Gewone Leidenaars zijn lijdende voorwerpen geworden van universitaire egotripperij'

De cam

DOOR VINCENT BONGERS
FOTO'S TACO VAN DER EB

pus die er toch niet kwam

De nieuwe Humanities Campus komt er niet. Na langdurig verzet van de bewoners gaat de sloop van hun sociale huurwoningen niet door. Een reconstructie in zeven beslissende momenten.

1

Een brief als botte bijl

Flabbergasted zijn ze. Op 10 november 2015 ontdekken de leden van de bewonerscommissie van het Doelencomplex dat hun wereld op de kop gezet gaat worden door de burens: de universiteit. Het college van bestuur wil namelijk een Humanities Campus bouwen. Michel Leenders, directeur vastgoed van de universiteit, toont in een bijeenkomst in het Academiegebouw enthousiast de plannen. Aan het eind van de powerpointpresentatie snapt bewoonster Giny Schoemaker plots waar het nieuwe gebouw komt te staan. 'Ik reageerde totaal overdonderd en riep: "Maar dat zijn onze huizen!"' Leenders probeert haar enigszins gerust te stellen, zegt ze. 'Hij zei: "Er is nog niets besloten. In 2016 start het participatietraject over waar jullie naar toe willen verhuizen." Ik reageerde verbaasd met: "Waar? U bedoelt of we willen verhuizen?" Leenders zei: "Nee, wáár."'

De universiteit sommeert de verbouwereerde commissieleden hun mond te houden over de plannen. Een paar dagen later ploft er bij alle bewoners van de sociale huurwoningen een sloopbrief op de mat. Daarin staat dat de universiteit de wens heeft 'het gebied waar nu uw wooncomplex staat, over te nemen en een nieuw onderwijsgebouw neer te zetten.'

De brief slaat in als een bom. 'Er is grote onrust, de dreiging is voelbaar', vertelt bewoner Annemiek Vendel later aan de gemeenteraad. 'Mensen worden verplaatst alsof het Stratego is.' Ook voorstanders van de campus, zoals D66 gemeenteraadslid Sander van Diepen, balen van de strategie van het college van bestuur: 'De universiteit hakte met een botte bijl in op de bewoners.' >

2

Een plek die bruist

Het stadsbestuur snapt dat de sloop een lastig verhaal is voor de bewoners. Toenmalig wethouder Frank de Wit (D66) bekend aan de gemeenteraad dat de keuze 'zwaar en emotioneel' is. De universiteit gaat zelfs nog een stap verder. 'Ik zou in blinde woede ontsteken als het mij zou overkomen, maar het belang van Geesteswetenschappen botst met dat van de bewoners', zegt

Willem te Beest, op dat moment vice-collegevoorzitter van de universiteit. Die botsing draait uiteindelijk vooral om een plein. Om de verwachte groei van studenten en staf aan te kunnen wil Geesteswetenschappen een nieuwe campus. De huidige gebouwen zijn behalve te klein ook verouderd, niet efficiënt en niet duurzaam.

De universiteit droomt echter vooral van een centraal plein met veel groen. Dat moet een 'bruisende' plek worden waar alles '24/7 in beweging is', staat in de bijbehorende visie. Om plek te maken voor die open ruimte moet het Lipsius worden gesloopt, de omringende universiteitsgebouwen mogen blijven staan en worden verbouwd. Waar nu de huurwoningen staan, komt een groot onderwijsgebouw.

3

Een rector zonder verhaal

Niet alleen de universiteit wil de campus. Het stadsbestuur is ook groot voorstander en ontpopt zich tot krachtige bondgenoot. Tijdens zijn nieuwjaarstoespraak van 2016 citeert burgemeester Henri Lenferink het

Leidse volkslied als hij het over de campus heeft. 'De stad is een "plaats van dromen en van daad"', zegt hij. En meteen daarna: 'Maar we voeren onze ideeën ook echt uit.' De bewoners van het Doelencomplex lijken kansloos. Alleen de gemeenteraad kan hen redden. Maar de lokale politici twijfelen.

Ondertussen geeft de universiteit nauwelijks uitleg over waarom de huizen moeten wijken. In 2019 stelt rector magnificus Carel Stolker dat de 'menging van woningen en universiteit niet meer werkt'. Wat er precies fout gaat, maakt hij niet duidelijk, aldus SP duo-raadslid Ton Rovers. 'Iedereen vroeg: waarom niet? Een concreet antwoord kwam er niet. Stolker had geen goed verhaal, hij leek wel trillend op zijn stoel te zitten.'

Uiteindelijk lijkt het toch vooral om de grond te gaan. 'We lopen daar klem', aldus de rector

4

Een woningcorporatie die niet buigt

De 58 woningen in het complex zijn van woningcorporatie De Sleutels. 'De universiteit zei: "Wij hebben een mooi plan gemaakt, en jullie woningen staan in de weg", zegt directeur Gerda van den Berg. 'Wij hebben gezegd: als het zover komt dat wij de woningen inleveren, dan moet er aan een

reeks voorwaarden zijn voldaan. Dat heeft de universiteit achteraf gezien omgedraaid: "Oh, als we aan die voorwaarden voldoen, dan werkt de Sleutels wel mee."

Om de sloop mogelijk te maken moet 70 procent van de huurders instemmen met een verhuizing. Dat percentage wordt bij lange na niet gehaald bij peilingen.

In de gemeenteraad vraagt Han Dirks (SP): 'Legt de universiteit zich erbij neer als de bewoners willen blijven, ja of nee?'

'Daar hebben wij geen keuze in', antwoordt Te Beest. Oftewel: geen deal, geen campus. De universiteit weet de bewoners niet te vermurwen. In 2016 knalt het overleg. Geen deal dus, denkt Schoemaker: 'Met héél veel opluchting hebben we geborreld.'

Een wethouder die dreigt

Al snel volgt de kater. Wethouder Paul Dirkse (D66) krijgt de opdracht om de campus vlot te trekken. Hij gaat vol voor de plannen van de universiteit en wil de corporatie en bewoners alsnog aan boord krijgen.

De bewoners voelen zich bedrogen. 'De voorwaarde van een akkoord is gewoon weggegooid', zegt Theresa Steeman van de bewonerscommissie. Het verzet laait weer op, ook bij omwonenden. Yung Lie die aan de Doelengracht tegenover het complex woont laakt het samenspel van gemeentebestuur en universiteit. 'Dirkse is een schoothondje. Als Stolker ook maar een vinger beweegt, ligt hij al onder tafel.' Ook architect en restauratie-deskundige Frank Mulder, die een alternatief plan ontwikkelde voor de nieuwbouw, is boos: 'De universiteit denkt: schijt aan de stad, we willen gewoon een mooie campus.'

Met drie alternatieve locaties en een sociaal plan hoopt

Dirkse de bewoners toch te kunnen verleiden. De universiteit brengt ondertussen rector Stolker in stelling. 'We snappen dat de Leenaars die daar wonen niet weg willen', zegt hij in maart 2017 tegen *Sleutelstad*. 'We kunnen mensen niet weggagen uit hun huis. Dat moeten we ook niet willen. De universiteit kan echter niet op een andere manier iets bouwen, en we gaan geen honderd miljoen investeren in een halve campus.' In het *Leidsch Dagblad* is hij nog feller: 'Veertig gezinnen houden een ontwikkeling tegen die bepalend is voor de universiteit en voor Leiden voor de komende tweehonderd jaar.'

Als Dirkse merkt dat er geen schot in de zaak komt, neemt hij drastische maatregelen. Op een bewonersbijeenkomst in 2019 laat hij voor het eerst het O-woord vallen: als er geen akkoord komt, zal de gemeente 'overgaan tot onteigening'

5

6

Een raad met slappe knieën

Dirkse heeft inmiddels de steun van de gemeenteraad gekregen. De PvdA stemde 'met een blok beton op de maag' in. Groen-Links-raadslid Walter van Peijpe herkent dat gevoel, zegt hij. 'Je moet blij zijn dat de universiteit miljoenen wil investeren. Soms is besturen gewoon heel pijnlijk.'

De SP vindt de houding van de instemmende partijen betreurenswaardig. 'Het lot van de bewoners ging ieder raadslid zogenaamd enorm aan het hart, toch mochten ze opdonderen', zegt raadslid Han Dirks. 'Als er één voorbeeld is waar de gemeenteraad slappe knieën kreeg, dan is het wel in dit dossier.'

Er speelt nog iets. De expansiedrift van de Leidse universiteit in Den Haag baart de lokale politiek grote zorgen, zegt voormalig CDA-raadslid Moniek van Sandick. 'Iedereen weet: als Den Haag een enorme buidel geld voor de neus van de universiteit houdt, gaat die op den duur overstag.'

7

Een college dat het opgeeft

Na alle beloftes, druk en dreigementen tot onteigeningen wordt de bewoners in een draagvlakmeting gevraagd of ze willen verhuizen. Terwijl er meerderheid van 70 procent nodig is, zegt 63 procent: nee. Voor De Sleutels is het einde oefening, het Doelencomplex wordt niet verkocht. Er blijft nog maar één route naar sloop over: onteigening. Daarvoor is een gang naar de rechter nodig. 'Zo'n procedure kan nog jaren duren', aldus Schoemaker.

Op donderdag 16 september blijkt dat de universiteit daar niet op wil wachten. Het college van bestuur gooit de handdoek in de ring.

'In de afgelopen jaren is de weerstand toegenomen', zei

vice-collegevoorzitter Martijn Ridderbos tijdens een persconferentie, waardoor het risico op een 'lang traject aan bezwaarprocedures' bestond.

Bijna zes jaar na de powerpointpresentatie en de brief hebben de bewoners de strijd tegen gemeente en universiteit gewonnen. 'We hebben ons niet laten wegjagen', zegt Schoemaker. 'Want dat is waar Dirkse de hele tijd mee bezig is geweest: "Het maakt niet uit wat jullie doen, het gaat toch door. Dan staan jullie met lege handen." Niet dus. De boodschap dat je zo niet met mensen omgaat, is uiteindelijk wel geland.'

Wat nu? Studenten en docenten zijn bezorgd over ruimtegebrek

Hoe is het nieuws over het schrappen van de Humanities Campus geland bij de medewerkers van de faculteit Geesteswetenschappen?

DOOR SEBASTIAAN VAN LOOSBROEK

'Het is een flinke streep door de rekening', zegt universiteitsraadslid Remco Breuker. 'Gezien de weerstand van de bewoners was het een onverantwoorde beslissing geweest om te slopen, zeker midden in een wooncrisis. Dat zou reputatieschade voor de universiteit opleveren. Hoewel ik een ruime campus wil met voldoende collegezalen en werkplekken, staat dat niet in proportie tot de schade die het aanricht.'

'Het is een heel zure situatie', reageert voorzitter van de faculteitsraad Geesteswetenschappen Jan Sleutels. 'Ik snap dat ze ervan af hebben gezien, want de mogelijkheden voor bezwaar en beroep tegen een ontgengingsprocedure zijn zo riant, en met jarenlang juridisch getouwtrek haal je die einddatum van 2029 nooit.'

Maar er is ook grote bezorgdheid: komt er nu minder onderwijsruimte? Moet er straks meer thuis worden gewerkt? En krijgen werknemers nu inderdaad minder werkruimte, zoals afgelopen juli al werd gesuggereerd vanwege gestegen grondstofprijzen?

Volgens Sleutels is het 'onvermijdelijk' dat de hoeveelheid vierkante meter werkruimte per werknemer afneemt. 'Maar of dat genoeg is om het project niet in gevaar te brengen zal mij benieuwen. Nu het Doelencomplex niet verdwijnt, wordt er een onderwijsgebouw minder gebouwd met als gevolg een tekort aan oppervlakte.'

'Door niet te gaan bouwen wordt het personeel voor het blok gezet', vindt universitair docent filosofie Tim Meijers. Hij zat de afgelopen maanden in een werkgroep om bezuinigingsopties - vanwege de gestegen bouwkosten - kritisch tegen het licht te houden. 'Het valt rauw op ons dak nu de verwachting is dat we daadwerkelijk qua werkruimte moeten inkrimpen.'

Meer werkruimtes zullen met meer collega's moeten worden gedeeld, zegt Meijers, en dat is een probleem. 'Een scheikundige heeft een lab, een filosoof of historicus heeft een stil kantoor nodig. Ons werk vereist een hoge mate van concentratie en rust.' Maar dat argument wordt niet serieus genomen, vindt hij. 'Men lijkt eerder te denken dat je dan een conservatieve zeurpiet bent dan dat je misschien wel een punt hebt.'

Ook oud-faculteitsraadslid en hoogleraar Marian Klamer noemt het ruimtegebrek 'problematisch'. 'Ik heb nog een eigen kamer, maar die staat vol met boeken, apparatuur voor veldwerk en tentamens die moeten worden bewaard. Ik kan er nog net twee stoelen in kwijt waar ik studenten of collega's in kan ontvangen voor overleg. Er zijn zo weinig vergaderkamertjes dat die vaak bezet zijn.'

Breuker vreest dat er straks geen plek meer is voor boekenkasten. 'Boeken moet je altijd bij de hand hebben en moeten open op je bureau kunnen liggen. Digitaal is een heleboel niet beschikbaar en bovendien zou ik dan tien beeldschermen moeten hebben om alles goed te kunnen overzien.'

'Vijftien meter aan boeken kan ik niet thuis kwijt', zegt Klamer. 'En al zou ik het wel kunnen, is het nog steeds een probleem. Colleges voorbereiden en onderzoek doe ik namelijk op werk.'

Een ander punt van zorg: de veronderstelling dat meer thuis kan worden gewerkt. Meijers: 'Dat weten we nog helemaal niet. Veel collega's hebben juist heel veel zin om weer meer naar kantoor te gaan. Het lijkt erop dat corona als excuus wordt gebruikt om het deels thuiswerken de standaard te maken.'

In dat geval 'trekken de kwetsbaarste werknemers, de jonge docenten en onderzoekers, aan het kortste eind', vreest Breuker. 'Want voor hen is een goede thuiswerkplek geen gegeven.'

Bovendien is werken op kantoor beter voor het 'testen van ideeën en overleggen', vindt Meijers. Volgens hem gaat thuiswerken 'ten koste van de sociale cohesie binnen onderzoeksinstituten'.

Ook onder studenten leven zorgen, zegt oud-faculteitsraadslid Mitchell Wiegand Bruss van studentenpartij LSP. 'Er is nu al ruimtetekort in het Lipsius, iedereen die daar heeft gestudeerd weet dat het er extreem klein is. Deze beslissing is een grote fout die voor veel onzekerheid zorgt.'

Zo vrezen studenten dat er door ruimtegebrek minder *on campus*-onderwijs zal plaatsvinden. 'We hebben gezien dat door online onderwijs de mentale gezondheid kelderde en de kwaliteit van colleges afnam. Er is juist behoefte aan fysiek onderwijs.'

Klamer: 'Het Lipsius is gebouwd in de jaren tachtig en sindsdien is het aantal studenten enorm gestegen. Logisch dat dat krap wordt.'

Wiegand Bruss vreest dat de faculteit naar Den Haag zou kunnen verhuizen. 'Je ziet steeds meer een beweging daarnaartoe. Vorige week werd nog bekend dat de gemeente Den Haag een hoop geld wil investeren in de universiteit.'

'Het hele idee van de Humanities Campus was dat er juist ruimte bij zou komen', zegt Klamer. 'Als dat niet gebeurt, waarom doen we dan die verbouwing nog? Renoveer dan gewoon wat er al is, of zet er een verdieping bovenop.'

'Iets afpakken altijd pijnlijk'

Hoe moet het verder met Geesteswetenschappen nu de nieuwbouw niet doorgaat? Alleen het Lipsius oplappen is geen optie, zeggen vice-collegevoorzitter Martijn Ridderbos en decaan Mark Rutgers. 'We gaan de komende maanden naar alternatieve plannen kijken.'

DOOR VINCENT BONGERS EN SEBASTIAAN VAN LOOSBROEK

Ruim vijf jaar lang hebben de bewoners van het Doelencomplex zich succesvol verzet tegen de sloop van hun woningen. Hebben jullie hun standvastigheid onderschat?

Martijn Ridderbos: 'Wij wisten vanaf de start niet hoeveel weerstand er zou zijn, maar die bleek heel groot. Niet alleen de meerderheid van de bewoners wilde niet verhuizen, ook woningcorporatie De Sleutels wilde het niet aan ons verkopen en trok zich terug uit de samenwerking met ons en de gemeente. We hebben toen geen nieuw aanbod meer gedaan.

'We hebben een heel redelijk alternatief geboden, zowel met alternatieve woonlocaties als met een sociaal plan waarmee ze er financieel niet op achteruit zouden gaan. Maar ik kon niet wegnemen dat mensen hun huis uit moesten. Dat was het meest akelige van dit dossier.'

Wethouder Paul Dirkse (D66) heeft zelfs gedreigd met onteigening. Waarom gaat dat niet door?

Ridderbos: 'Het risico is dat het heel lang gaat duren. Dan weet je niet zeker of je de campus in 2029 kan realiseren maar moet je intussen wel onderhoud plegen om verouderde gebouwen als het Lipsius in goede staat te houden. Duurt dat te lang, dan voldoet het gebouw niet meer en kun je het niet meer gebruiken.

'Toen we het besluit hadden genomen, hebben we eerst de gemeente op de hoogte gesteld. Komend half jaar gaan we naar alternatieve plannen kijken.'

Behoort een verhuizing naar Den Haag tot de mogelijkheden, zoals sommige lokale politici vrezen?

Ridderbos: 'Het uitgangspunt is dat de alternatieve Humanities Campus wordt gebouwd op en rond de huidige plek.'

Mark Rutgers: 'De universiteitsbibliotheek is ons laboratorium, hier bevinden zich onze grote en unieke collecties. Den Haag is ook belangrijk voor de faculteit. Onze grootste opleiding, International Studies, zit daar. Maar het hart van de geesteswetenschappen hoort in Leiden.'

Op de plek van het Lipsius zou in eerste instantie geen nieuw gebouw meer komen. Is dat nu anders?

Rutgers: 'Ja, dat gaat nu wel gebeuren. We zijn nu volume kwijt, dus we hebben meer volume elders nodig. Ook het Huizinga viel volledig buiten de plannen. Dat moet nu ook weer worden meegenomen.'

En het plein dat op de plek van het Lipsius zou komen, gaat dat nu verdwijnen?

Ridderbos: 'We proberen een alternatief plan te maken waar het plein in zit. Dat wil de gemeente ook graag: in het stedenbouwkundig plan hebben we afgesproken dat ook een stuk stadsontwikkeling van belang was. Het plein zou deel uitmaken van het Singelpark.'

Rutgers: 'Het plein is niet heilig, maar als het kan, wil ik het behouden. Het is een goede plek voor ontmoeting van studenten en medewerkers.'

Maar als er straks een nieuw gebouw komt dat half zo groot is omdat er ook nog een plein komt, win je dan wel voldoende ruimte terug?

Rutgers: 'We kunnen ook ruimte vrijspelen door bepaalde functies niet meer mee te nemen. We wilden oorspronkelijk bijvoorbeeld een conferentiecentrum en een woningcomplex voor internationale studenten. Mijn standpunt is nu: *faculty first*. Het gaat er nu om dat alle werknemers en studenten een fijne werk- en studieplek krijgen.'

En het Lipsius uitsluitend renoveren, is dat nog een optie?

Rutgers: 'Dat acht ik niet waarschijnlijk. Dan heb je nog steeds geen duurzame campus en zit je er weer dertig jaar mee.'

Medewerkers en studenten klagen nu al over enorme drukte. Hoe moet dat straks in een kleiner gebouw?

Rutgers: 'Als alles af is, dus ook de omliggende gebouwen, kunnen we de studenten veel meer verspreiden. In het Reuvens bijvoorbeeld waren eerst nauwelijks onderwijsruimtes, maar straks wel. Ook is het op onze faculteit nog zo dat er relatief weinig onderwijs wordt gegeven tussen 17 en 19 uur en dat er op vrijdag weinig colleges zijn. Die studentenstromen kunnen we veel beter spreiden.'

Voor de zomer heeft een werkgroep medewerkers meegedacht over nieuwe werkpleknormen: het aantal vierkante meter per persoon zou namelijk moeten dalen wegens gestegen grondstofprijzen. Gaat dat nu definitief door?

Rutgers: 'Ja, want zouden we de oude norm handhaven, dan weten we zeker dat we er niet in gaan passen. Overigens is die norm in 2017 al voor de hele universiteit ingesteld, maar werd Geesteswetenschappen daarbuiten gelaten. Nu we verder zijn gegroeid, moeten ook wij eraan voldoen.'

Is die werkgroep nu dan gestopt?

Rutgers: 'Nee, die is *on hold* gezet. De hoeveelheid werkruimte per werknemer wordt minder, maar hoe we dat gaan vormgeven blijven we doen in samenspraak met de medewerkers.'

Medewerkers maken zich zorgen dat ze hun kamer vaker moeten delen.

Rutgers: 'Iets "afpakken" van mensen is altijd extra pijnlijk. Maar veel mensen zaten juist heel erg luxe. Op andere faculteiten worden al langer kamers gedeeld en dat gaat goed. Nu worden er joekels van kamers soms maar drie dagen in de week gebruikt. Dat is kassa: een werkplek kost al snel tussen de 12.000 en 15.000 euro per jaar, ook al wordt er geen gebruik van gemaakt. Daar moeten we echt op letten. Ik heb liever collega's erbij dan lege bureaus.'

Ze vrezen ook dat er geen plek meer is voor hun boeken.

Ridderbos: 'Die kunnen behouden blijven. Of dat in hun werkruimte is of ergens anders, daar gaan we de komende periode over in gesprek.'

Rutgers: 'Vierkante meters zeggen niks, het gaat erom hoe je de ruimte gebruikt. Of mijn boekenkast hier in mijn werkruimte staat, of op slot op de gang: *what's the difference?* Wat ik van belang vind, is dat er rustige werkplekken zijn.'

'Ik heb liever collega's erbij dan lege bureaus. Nu worden joekels van kamers maar drie dagen per week gebruikt'

Wordt er ook ingezet op meer thuiswerken?

Ridderbos: 'Er is aan medewerkers gevraagd hoe zij daar tegenaan kijken. De reactie is vaak dat ze het misschien wel prettig zouden vinden om twee dagen thuis te werken. Hoe dat gaat uitpakken weten we nog niet. Maar er is geen centraal beleid dat iedereen straks twee dagen thuis moet werken.'

Rutgers: 'Omgekeerd weten we ook dat mensen die echt geen goede thuiswerkplek hebben, op de universiteit moeten kunnen werken.'

Dat geldt vooral voor jonge onderzoekers en docenten.

Rutgers: 'Zij zijn onze toekomst, dus ja, zij moeten echt een goede plek hebben.'

Als docenten vaker thuiswerken, krijgen studenten dan meer online onderwijs?

Rutgers: 'De kern is, zeker in de geesteswetenschappen: fysiek onderwijs. En dat zal ook zo blijven.'

Ridderbos: 'Het hele idee van de campus is dat studenten en docenten elkaar ontmoeten. Dat is niet veranderd nu het Doelencomplex blijft staan. Die fysieke ontmoeting blijft de kern en daar gaan we in een alternatief plan vorm aan geven.'

Jullie gaan terug naar de tekentafel. Is er al een meest voor de hand liggend scenario?

Ridderbos: 'Ik wil wat ruimte en rust houden voor de faculteit om daar naar te kijken. Als ik daar nu al invulling aan ga geven, beperk ik dat traject.'

Rutgers: 'Ik wil wel een onwaarschijnlijk scenario schetsen, en dat is dat we het huidige Lipsius gaan oplappen. Dat lijkt me onverstandig.'

Gaan jullie proberen de verstoorde relatie met de bewoners van het Doelencomplex te verbeteren?

Ridderbos: 'We zullen in goed overleg de juiste informatie geven over wat we gaan doen. Het uitgangspunt is dat we goede burens blijven, maar dat moet wel van twee kanten komen.'

Rutgers: 'Ik wil een goede relatie met hen, maar ik maak me daar wel zorgen over. Dat we burens blijven, betekent ook iets anders, namelijk dat er straks een grote bouwput voor hun deur ligt en dat er als het goed is een levendig en druk plein komt.'

Is het doel de alternatieve Humanities Campus in 2029 af te ronden nog haalbaar?

Ridderbos: 'Daar gaan we ons uiterste best voor doen.'

is

Suze Zijlstra: 'Ik moest het ook over mijzelf hebben, dat kon niet anders.'
Boven: haar overgrootmoeder
Cornelia Frederika Rosenquist

Moeders van moeder

Wat begon met een interview met haar oma, eindigde met een verborgen geschiedenis uit het koloniale verleden. In *De voormoeders* reconstrueert Suze Zijlstra de stamboom van de vrouwen in haar Indisch-Nederlandse familietak. Daarbij stuitte ze ook op slavernij.

DOOR VINCENT BONGERS
FOTO JILDIZ KAPTEIN

'Wégwezen hier. Er is géén toekomst meer voor de kinderen.' Dat zei de oma van historicus Suze Zijlstra (1986) over het besluit om in 1955 met haar gezin vanuit Indonesië naar Nederland te vertrekken. Een gigantische stap, want eeuwenlang was de Europees-Aziatische familie er geworteld. Na de Tweede Wereldoorlog werd de stemming in de nieuwe republiek echter steeds meer anti-Nederlands. Zijlstra's grootmoeder had de Japanse bezetting meegemaakt, maar de bevrijding in 1945 betekende voor haar geen vrijheid. De strijd voor de onafhankelijkheid werd zo heftig dat inwoners met Europese roots hun leven niet zeker waren. Ter bescherming werden ze opgesloten in kampen, bewaakt door Indonesische militairen. 'Alles bij elkaar hebben we daar toch een heel fijn kamp gehad', vertelde oma aan haar kleindochter, 'want er werd gedanst en er werd van alles gedaan'. Maar echt goed hadden ze het er niet. Acht maanden lang leefde de familie in erbarmelijke omstandigheden. 'Ze hadden geen meubilair, sliepen op matjes in kamers waar tientallen bij elkaar moesten slapen', schrijft Zijlstra in *De voormoeders*, haar net verschenen boek waarin ze op zoek gaat naar de vrouwen in de Indisch-Nederlandse tak van haar

s van moeders

familie. 's Nachts slopen de gevangenen naar de bamboe-omheining waar ze hun laatste bezittingen probeerden te ruilen voor eten.

'Oorspronkelijk was het idee dat het boek vooral over mijn oma zou gaan', vertelt Zijlstra, tot vorig jaar universitair docent geschiedenis aan de Universiteit Leiden (zie kader). 'Zij is overleden, maar ik heb haar jaren geleden uitgebreid geïnterviewd. Ze had veel te vertellen. De andere "voormoeders" zouden in het boek kleine uitstapjes zijn in haar grote verhaal.'

Dat veranderde toen er toch nog de nodige bronnen bleken te bestaan over Europees-Aziatische vrouwen. 'Gaan-deweg kwam ik steeds over hen te weten en werd het een boek over veel meer vrouwen.'

Om hun verhaal te vertellen, moest ze hier en daar speculeren. 'Maar dat doe ik wel gebaseerd op bronnen over vrouwen in een vergelijkbare situaties als mijn familieleden. Ik vertel de lezer ook wat ik niet weet.'

De voormoeders begint zelfs met een onvindbare vrouw. 'Mijn overgrootmoeder had de achternaam Rosenquist. Een van haar voorvaders is voor de Vereenigde Oostindische Compagnie naar Indië gegaan, en is daar getrouwd met Jacoba Happon, een vrouw van Europees-Aziatische

afkomst. Jacoba's vader is mij bekend, haar moeder niet. Dat moet een Aziatische vrouw zijn geweest van wie ik de naam niet ken.'

Er waren in die tot tijd nog weinig Europese vrouwen in door de V.O.C. bezet gebied. 'Ik vermoed dat de onbekende voormoeder in slavernij naar Makassar (stad op Sulawesi, *red.*) is gebracht. Daar is ze mogelijk verkocht aan mijn voorvader. Dat ze vrij was, lijkt me onwaarschijnlijk.' Waar de vrouw vandaan kwam weet Zijlstra niet. 'Weinig van deze vrouwen reisden vrijwillig naar Makassar', schrijft ze. 'Hun geschiedenis is doordrenkt van geweld, van het moment dat mannen hen gevangennamen tot en met de tijd die ze in V.O.C.-huishoudens doorbrachten.'

De voormoeders waren mogelijk niet alleen slachtoffers van slavenhandel, maar wellicht ook daders. Jacoba van Clootwijk was van Aziatisch-Europese afkomst. 'Ik weet niet of zij actief betrokken was bij de slavenhandel. Haar man was dat echter zeker wel.'

Het is niet zo dat vrouwen er slechts waren om voor de kinderen te zorgen: vaak speelden ze een rol in het bedrijf van hun partner. 'We weten ook dat ze vaak de handel overnamen als hun echtgenoot overleed. Er zijn voorbeelden van weduwen die aan slavenhandel deden.'

Afscheid van de universiteit

'Ik vind onderwijs geven ontzettend leuk en mis de studenten', zegt Suze Zijlstra. Vorig jaar liep haar tijdelijke contract als universitair docent maritieme geschiedenis in Leiden af. Ze besloot niet opnieuw te solliciteren omdat ze niet weer een kortlopende aanstelling wilde, schreef ze in een openhartig opiniestuk in *Mare*, met de titel 'Waarom ik mijn verlovings met de universiteit verbreek'. 'Hier en daar een jaartje college geven, zie ik niet zitten', blikte ze terug. 'Ik ben nu community manager bij ODISSEI, een onderzoeksinstituut voor de sociale wetenschappen. Het is een leuke baan waarin ik mijn werk kan afronden in mijn betaalde uren. Dat was als docent niet zo. Ik mis de werkdruk en de competitie niet. Er was best veel collegialiteit in Leiden, maar uiteindelijk kan een instituut je niks beloven als het gaat om een vaste aanstelling. Dan moet je de keuze maken: hoe ga ik verder?' Daarnaast wordt er in de academische wereld heel erg gekeken naar één bepaald soort wetenschappelijke output, vindt ze. 'Mijn ingediende NWO-voorstel over vrouwen in de maritieme wereld faalde jammerlijk, maar uitgever waren wild enthousiast over mijn boek. *De voormoeders* is gebaseerd op gedegen onderzoek, maar het is niet de academische mode om een publieksboek te schrijven. Bij sollicitaties werd het gezien als een soort hobbydingetje voor tussendoor. Ik kreeg goedbedoelde waarschuwingen: "Als je hieraan tijd besteed, gaat je dat wat kosten." Maar ik denk: "Onze studenten willen toch ook docenten hebben die verschillende soorten geschiedschrijving produceren?" Als je alleen maar selecteert op een academische output krijg je die verscheidenheid niet.'

Het boek gaat ook over Zijlstra zelf. 'Mijn vader is heel erg in Nederland geworteld, dat geldt ook voor zijn familie. Mijn Indische kant staat echter heel dichtbij door de verhalen van mijn oma, de enige grootouder die ik heb gekend als kind.'

Om op zoek te gaan naar de voetsporen van haar voormoeders, reisde Zijlstra naar Indonesië. 'Het was bijzonder en best raar om aan de andere kant van de wereld te staan en de plek te bezoeken waar mijn moeder is geboren.'

Dat het soms heel persoonlijk werd, was onvermijdelijk. 'Ik heb ervoor gekozen om het ook over mijzelf te hebben, zelfs over mijn eigen kinderwens die niet in vervulling is gegaan. Ik kon dat er niet uit laten, dat voelde ik gewoon. Het boek gaat over het leven van vrouwen die kinderen krijgen, maar ook veel meer zijn dan alleen moeder. Ik heb zoveel mogelijkheden die er niet of veel minder waren voor mijn voormoeders. Toch heb ik ook niet alles in de hand. Het is een groot ding in mijn leven, dat niet echt een rol speelt in de interactie met de meeste mensen. Als je het in een boek zet, nodig je de lezer uit om het er over te hebben. Het was een goede keus, juist omdat mensen er weinig over praten.'

Uit het laatste hoofdstuk blijkt dat het een emotionele worsteling is.

'Het is niet nodig om kinderen te baren om een stempel te drukken op wat er om je heen gebeurt, om invloed te hebben op hoe de toekomst eruitziet, om door te geven wat van onze geschiedenis bewaard zou moeten blijven,' schrijft Zijlstra. 'Althans, dat houd ik mezelf voor. Op goede dagen geloof ik het ook.'

De voormoeders is ook een boek over vrouwen die onder soms lastige omstandigheden het beste ervan proberen te maken. 'Mijn oma was heel lief voor mij en mijn zussen. De verhuizing naar Nederland moet heel zwaar voor haar zijn geweest, ze heeft zich daar echter dapper doorheen geslagen. Voor haar kleinkinderen was ze fantastisch en dat heeft het verhaal ook wel gekleurd.'

Suze Zijlstra, *De voormoeders. Een verborgen Nederlands-Indische familiegeschiedenis*. Ambo Anthos. 320 pgs. € 24,99

Een frisse duik

De Leidse binnenstad liep zaterdag vol met trotse medaillewinnaars, een nog natte handdoek over de schouders gedrapeerd. Dit weekend werd de derde editie van de Rapenburg Race gezwommen, een 800 meter lange race waarmee Leidse studenten geld inzamelen voor een goed doel. Met ongeveer 500 deelnemers werd er dit jaar ruim €93.000 bij elkaar gezwommen voor dwarslaesie-onderzoek. Gehuld in badmuts, huispak of Borat-mankini sprongen de zwemmers van een vlot achter de Gijsselaarsbank, om te vertrekken richting het Van der Werfpark, waar zij werden onthaald met beukende speakers en een koud glas bier. Foto's Simone Both

Reisverbod: Leiden vindt de VS 'niet veilig'

Leidse studenten mogen vanwege code oranje niet voor hun studie naar Amerika reizen, terwijl dat volgens de overheid wel mogelijk is. Dit leidt tot frustratie. 'Ik heb veel kosten gemaakt en mijn kamer al in onderhuur gedaan.'

DOOR VINCENT BONGERS

'Ik had eigenlijk vorige week naar de University of California moeten vertrekken', zegt Sophie Kleber, die net haar bachelor aan het Leiden University College heeft afgerond. Alleen een periode studeren in het buitenland stond nog open, die was vanwege corona uitgesteld. 'Als enige van de studenten van LUC ben ik nog in Nederland. Want de rest zit daar al omdat hun semester eerder begon.'

Maar ook poging twee gaat niet door. Kleber mag namelijk niet vertrekken van de universiteit. 'Op 4 september kwam er een code oranje voor de VS, dat eerst geel was. Bij oranje moet je toestemming hebben van het Internationaal Incidententeam (IIT) van de universiteit om alsnog te gaan. Ik kreeg al snel het bericht van het IIT dat het niet doorging.' Ze baalt hevige. 'Ik heb enorm veel kos-

ten gemaakt en heb mijn kamer in onderhuur gedaan. Ik zit nu bij mijn ouders thuis.'

Volgens Kleber is het raar dat de universiteit een stokje voor de reis steekt. 'Het IIT leunt sterk op de adviezen van de overheid, maar het ministerie van Buitenlandse Zaken laat juist ruimte voor studenten om naar de VS te reizen. Noodzakelijke reizen mogen gewoon. De universiteit is heel streng.'

In het reisadvies naar de VS van de overheid staat inderdaad dat 'voor studenten die gaan studeren aan een Amerikaanse instelling inreizen beperkt mogelijk is'. De universiteit vindt het echter veili-

ger om studenten helemaal niet te laten gaan. 'Onze analyse is dat de VS hun handen vol hebben aan hun eigen mensen', mailt universiteitswoordvoerder Caroline van Overbeeke. 'De VS geven wel visa uit, maar de EU beschouwt het daar niet als veilig. Als het niet goed gaat, is het lastiger om terug te komen naar Nederland.' En bovendien: niet alle reizen zijn echt 'urgent', aldus Van Overbeeke. 'Op dit moment hebben wij dus de mening dat de VS niet bereikbaar zijn voor studenten. Situaties en omstandigheden kunnen uiteraard weer veranderen.'

Kleber vindt de zorgen onterecht. 'Als je kijkt naar de kaart met coronabesmettingen, dan stellen die in Californië echt niets voor. Om de campus op te komen, moet je volledig gevaccineerd, en heel goed verzekerd zijn. Dat ben ik. Het is daar veiliger dan hier.'

Ook Utrechtse studenten mogen niet naar de VS. Zij verzetten zich daartegen, meldde nieuwssite DUB. Ook zouden Leidse studenten juridische stappen overwegen als het reisverbod naar de VS zou worden gehandhaafd. Daar is wat betreft Kleber geen sprake van. 'Ik heb dat even overwogen. Maar dat heeft waarschijnlijk niet heel veel zin. Het is duur en het is twijfelachtig of dat ook daadwerkelijk wat oplevert.' Ze hoopt dat de kleurcode snel weer geel wordt, zodat ze misschien alsnog mag vertrekken.

'De universiteit is heel streng. Van het ministerie mogen we wel naar de VS'

Het hbo verdient beter

Docenten op het hbo krijgen een hoger uurloon dan universitaire medewerkers. Ook vergeleken met andere sectoren pakt het loon op de universiteit wat magertjes uit, behalve voor hoogopgeleide vijftigplussers.

DOOR ANOUSHKA KLOOSTERMAN

Dat blijkt uit een onderzoeksrapport dat vorige week aan de Tweede Kamer is aangeboden. Op het hbo krijgen werknemers een gemiddeld bruto uurloon van 35,10 euro, ten opzichte van 32 euro aan de universiteit – een verschil van iets meer dan negen procent. Omdat gemiddelde lonen weinig zeggen over uitschieters naar boven en beneden, hebben de onderzoekers ook de mediaan meegenomen: 36,30 euro op het hbo, en opnieuw 32 euro voor de universiteit – een verschil van ruim dertien procent.

Ook vergeleken met andere sectoren lijkt het erop dat werknemers elders beter verdienen. De onderzoekers keken hoe 'vergelijkbare' werknemers het doen in andere werkvelden en concludeerden dat daar het gemiddelde uurloon op 34,90 ligt, oftewel negen procent hoger dan op de uni. Als alleen de (semi-)publieke sectoren worden meegenomen, is het verschil zes procent, met een uurloon van 33,80. Ook daar doet het hbo het beter. Het gemiddelde loon ligt in andere sectoren voor hbo'ers weliswaar ietsje lager dan voor wo'ers, op 33,40 (semipubliek) en 34,30 euro (alle sectoren) en een mediaan van 31 euro, maar gemiddeld komen ze met een hogeschool als werkgever beter uit. Vijf procent beter, om precies te zijn.

Het is lastig om werknemers van verschillende sectoren te vergelijken: in het bedrijfsleven of bij de overheid werken bijvoorbeeld geen docenten. De onderzoekers keken daarom naar achtergrondkenmerken die invloed hebben op het salaris, zoals leeftijd, regio, en opleidings- en beroepsniveau. Het verschil in salaris geldt voor alle leeftijdsgroepen en opleidingsniveaus, met één uitzondering: vijftigplussers met een universitaire masteropleiding verdienen op de universiteit beter dan in andere sectoren. Vrouwen (met 5 procent) zelfs ietsje beter dan mannen (2 procent).

Toch weer bezuinigingen voor universiteiten

In plaats van extra financiering moet het hoger onderwijs opnieuw inleveren, blijkt uit de Miljoenennota.

DOOR ANOUSHKA KLOOSTERMAN
FOTO MICHEL WIJNBERGH

Hoewel demissionair Onderwijsminister Ingrid van Engelshoven onlangs erkende dat er structureel 1,1 miljard nodig is voor het hoger onderwijs, is het aan het volgende kabinet om met dit geld te komen. In de Miljoenennota staan geen grote extra investeringen in het hoger onderwijs. Wel trok het nu demissionaire kabinet eerder 8,5 miljard euro uit aan coronasteun in het onderwijs, plus 645 miljoen omdat de studentaantallen hoger uitvielen dan verwacht.

Er staan bovendien wat onverwachte bezuinigingen op de planning: de kosten van de ICT-problematiek van DUO worden vanaf 2026 ondergebracht in de begroting van het wetenschappelijk onderwijs. Het gaat om ongeveer 40 miljoen euro per jaar, tot 2033.

Het kabinet moet langlopende kosten ergens onderbrengen, en doet dit in de begroting van de toekomst. In boekhoudkundige termen heet dat een 'technische inboeking'. Die toekomstige begroting bestaat nog niet, dus het is aan een volgend kabinet om die bezuiniging door te laten gaan. Of niet.

Ook zijn de kosten van het niet-verhogen van de studierente, die oplopen tot 226 miljoen euro per jaar, op deze manier in de begroting van het hoger onderwijs beland. Het toen-nog-niet-demissionaire kabinet wilde in 2018 de rente op studieleningen verhogen, maar het wetsvoorstel sneuvelde dankzij de nevenactiviteiten van VVD'er Anne-Wil Duthler. Zij werd door haar partij uit de Eerste Kamer gezet nadat tijdschrift *Quote* over mogelijke belangenverstrengeling schreef.

Daardoor haalde had wetsvoorstel net niet de krappe meerderheid die het kabinet had verwacht, en betalen studenten straks niet 500 euro per jaar extra rente voor hun lening. Het zorgt wel voor een gat in de begroting vanaf 2025, dat oploopt tot 226 miljoen per jaar. Dat is nu dus ook 'technisch ingeboekt' bij het hoger onderwijs.

Op dezelfde manier wilde Onderwijsminister Van Engelshoven recent 149 miljoen euro voor coronamaatregelen 'technisch inboeken' bij het onderwijs. Het ging om langlopende kosten, zoals het verlengen van het OV-recht, en die vallen onder een volgende begroting. De Tweede Kamer stak er met succes een stokje voor, maar Van Engelshoven benadrukte dat 'de "techniek van de begroting" vereist dat die uitgave ergens wordt ingeboekt'. 'Staat het lelijk? Ja', gaf ze toe.

Universitaire koepelvereniging VSNU is er in elk geval niet blij mee, en roept het kabinet op om de ICT-kosten niet te verhalen op het hoger onderwijs, en om aanspraak te doen op het Europees Herstelfonds, zodat het hoger onderwijs wel structureel meer financiering kan krijgen.

'Door de trage formatie blijft de €1,1 miljard onderfinanciering van de universiteiten in stand. Ook laat Nederland €5,6 miljard van het herstellfonds in Europa liggen, waar andere landen vol inzetten op kennis en innovatie', aldus voorzitter Pieter Duisenberg.

'We gaan zo als kennisland verder omlaag, en de werkdruk gaat nog verder omhoog. We hebben zo snel mogelijk een nieuw kabinet nodig dat investeert in onderwijs en wetenschap.'

Genetisch slot moet bacteriën in toom houden

Genetisch gemodificeerde bacteriën kunnen nuttig zijn in de strijd tegen klimaatverandering. Maar hoe voorkom je dat ze in de natuur belanden en daar schade aanrichten? Leidse studenten denken een antwoord te hebben gevonden.

DOOR MARK REID

'Er zijn veel problemen op de wereld waar we nog geen oplossing voor hebben, bijvoorbeeld klimaatverandering, de stikstofcrisis of vervuiling door plastics', vertelt Iris Noordermeer, masterstudent biologie. Noordermeer vormt met een tiental andere studenten het team dat dit jaar Leiden vertegenwoordigt in de biotechnologie-wedstrijd International Genetically Engineered Machine (iGEM).

Vorig jaar won het Leidse team met hun ontwerp voor een snelle corona-test. Dit jaar willen de deelnemers een methode ontwikkelen om te voorkomen dat in het lab aangepaste microben in de natuur terecht komen.

Die microben zijn op zich heel waardevol: ze kunnen helpen om problemen zoals klimaatverandering op te lossen, bijvoorbeeld door plastic af te breken of CO₂ uit de lucht te vangen. Maar ontsnappen ze naar de wilde natuur met hun designer-DNA, dan bestaat het gevaar dat ze de natuurlijke balans verstoren en ze met hun aangepaste genen allerlei onbedoelde bijeffecten hebben. Niemand zit te wachten op een rondtrekkende zwerm plastic-etende microben.

De Leidse studenten denken daar een oplossing voor te hebben. Door een slimme aanpassing te maken aan een bestaande techniek hebben ze een genetisch slot ontworpen waardoor bacteriën alleen nog in aangewezen gebieden kunnen groeien.

Om een bacterie genetisch te modificeren brengen onderzoekers vaak een los DNA-fragment in de cel, een plasmide. Dit plasmide kan allerlei instructies bevatten, bijvoorbeeld om plastic af te breken of om een stof aan te maken. Het is een makkelijke en veelgebruikte manier om microben nieuwe functies te geven.

In het lab tenminste, want bacteriën wisselen deze plasmides met elkaar uit alsof het dubbele voetbalplaatjes zijn. Genen om plastic af te breken zouden zo snel kunnen ontsnappen en in de natuur terecht komen, waar de mens er de controle op verliest.

'Om dat te voorkomen gebruiken we niet één, maar een koppel van twee plasmides', vertelt masterstudent biomedische wetenschappen Chanel Naar. 'Op beide DNA-fragmenten staan niet alleen de instructies om bijvoorbeeld plastic af te breken, maar ook om een toxine aan te maken dat dodelijk is voor de bacterie. Het tegengif voor die toxine zit op het andere plasmide.'

Met de toxine als mes op de keel kan de bacterie alleen overleven als het beide plasmides bevat, met daarop de instructies om beide antitoxines aan te maken. Naar: 'Zo maak je de plasmides tot een koppel dat altijd bij elkaar moet blijven. Als een van de twee plasmides ontbreekt, gaat de bacterie dood.' De kans dat een bacterie tegelijkertijd beide plasmides uitwisselt is volgens de studenten uitermate klein, maar voor de zekerheid hebben ze nog een extra uitknop ingebouwd. Tenzij er een specifieke stof in de omgeving aanwezig is, eenje die door mensen wordt toegevoegd, zal de bacterie geen antitoxines kunnen maken. In een gecontroleerde omgeving is die stof in overvloed aanwezig en zal de bacterie kunnen overleven. Maar mocht er een microbe met beide plasmides ontsnappen en in de natuur terecht komen, zal hij geen antitoxine aan kunnen maken en sterven.

Nadat Leiden er vorig jaar met de hoofdprijs vandoor ging, zijn de verwachtingen hooggespannen. 'Ik zou het geen druk noemen maar wel extra motivatie', zegt Naar. 'We weten dat winnen echt mogelijk is. Het betekent ook dat er tijdens de Jamboree meer ogen op ons gericht zullen zijn, en dat is eigenlijk alleen maar leuk.'

De jaarlijkse iGEM Jamboree, het moment dat alle teams hun resultaten presenteren, is al over twee maanden. 'We zijn de hele zomer bezig geweest om dit voor elkaar te krijgen', zegt Noordermeer. 'De eerste veelbelovende resultaten zijn er', vult Naar aan.

Vanwege corona is de Jamboree, die normaal gesproken in Boston wordt gehouden, nu opnieuw online. Noordermeer: 'Maar als het kan willen we wel met de Nederlandse teams samen komen.'

Strijden tegen het einde der tijden...

Betogers van Extinction
Rebellion voeren actie in de
Leidse UB, december 2019.

Ideeën van klimaatactivisten verschillen vaak van de boodschap die ze uitdragen, ontdekte politicoloog Joost de Moor. Hoewel ze zelf de onafwendbare gevolgen erkennen, willen ze hun acties ter voorkomen van klimaatverandering niet ondermijnen.

TEKST MARK REID
FOTO TACO VAN DER EB

... of ermee dealen?

ten over hun denkbeelden. Hij publiceerde zijn bevindingen in *Environmental Politics*.

In de gesprekken ontdekte De Moor dat de ideeën die de betogers er zelf op nahouden behoorlijk verschillen van de officiële boodschap die ze uitdragen. Volgens velen was klimaatverandering niet meer te stoppen. En hoewel ze het belang van adaptatie inzagen, gingen ze desondanks door met hun acties om het noodlot af te wenden.

'Het is voor hen heel helder wat je moet doen om te klimaatverandering te voorkomen: de uitstoot van CO₂ en andere broeikasgassen tegenhouden. Bij klimaatadaptatie is het een stuk onzekerder wat er moet gebeuren. Klimaatbewegingen vinden het moeilijk om daar een concreet plan bij te bedenken. Het post-apocalyptische denken biedt geen alternatief voor hun acties. Sterker nog, ze hebben het idee dat te veel nadenken over onafwendbare gevolgen en adaptatie hun acties om klimaatverandering te voorkomen ondermijnt.'

Ook al geloven ze er achter de schermen vaak niet meer zo in, de gevolgtrekking van het post-apocalyptische wereldbeeld is voor veel klimaatactivisten onacceptabel. Actievoeren wordt dan een manier om met het naderende onheil om te gaan. Volgens De Moor krijgt het een bijna therapeutische functie, en zodra ze toegeven dat het eigenlijk te laat is, valt die functie weg. Een Zweedse activist verwoordde het zo: 'If you're active, if you're doing something, and you're into it, then you're not sitting looking at the figures, the bad, the black horizon.'

De Moor ziet wel verschillen tussen verschillende generaties activisten. 'Bij recente bewegingen zoals FFF en XR zie je dat er veel nieuwkomers zijn die de teleurstelling nog niet hebben opgebouwd. Voor hen is het misschien makkelijker om "nu of nooit" te zeggen, zonder dat ze eraan herinnerd worden dat de klimaatbeweging dat al zeker vijftien jaar roept. Ik zie wel dat adaptatie bij de ervaren klimaatactivisten belangrijker wordt, bijvoorbeeld bij het opzetten van lokale voedselvoorziening. Vroeger ging dat over duurzame en biologische voedselsystemen opbouwen. Tegenwoordig zien mensen het als manier om zichzelf te beschermen tegen voedselschaarste door klimaatverandering.'

Toch heeft De Moor begrip voor de vasthoudendheid van de activisten: 'Ik snap dat mensen niet makkelijk willen opgeven. Het is misschien ook naïef om te denken dat aanpassing mogelijk is, gezien de schaal van de catastrofe die op ons afkomt. En misschien hebben we het mis en is er nog wel wat te doen. Maar vanuit een rechtvaardigheidsperspectief denk ik dat de bewegingen meer over adaptatie zouden moeten nadenken. Het zijn de mensen die het nu al het zwaarst hebben die de grootste gevolgen van klimaatverandering zullen moeten dragen.'

MARETJES

De prijs voor een Maretje bedraagt €9,- per 30 woorden, opgegeven via redactie@mare.leidenuniv.nl uiterlijk t/m maandag 16.00 uur. Maretjes aangeboden voor commerciële doeleinden worden niet geplaatst, evenmin als Maretjes waarin zaken worden aangeboden die de waarde van 4.500 euro te boven gaan.

Doe meer met je kennis! Vrijwilligers gezocht voor één uur per week **bijles en huiswerkbegeleiding** op verschillende locaties of bij de leerling thuis. **Leiden-Noord**, 13 leerlingen **basisonderwijs**, groep 4 t/m 8. *Engels, groep 8. **Voortgezet onderwijs**: *Nederlands, Engels, brugklas. *Wiskunde, Engels, brugklas. *Wiskunde A, 3

havo. *Wiskunde, 2 en 3 havo en 4 mavo. *Natuurkunde, 3 havo. **Leiden-Zuid**, 5 leerlingen **basisonderwijs**, groep 4 t/m 8. Onderwijswinkel Arubapad 2 (Het Gebouw), ma, wo en do 15-17u. Tel. 071-5214256. E-mail: hdekoomen@owwleiden.nl.

Maretjes-extra zijn bedoeld voor semi- commerciële instanties. De prijs voor en Maretje-extra is €23,- incl. BTW voor elke vijftig woorden. U kunt deze advertenties uiterlijk op de vrijdag vóór het verschijnen van Mare opgeven bij Bureau van Vliet B.V., postbus 20, 2040 AA Zandvoort, telefoon 023-571 47 45. E-mail: Zandvoort@bureauvanvliet.com

COLOFON

Mare: Rapenburg 38, 2311 EX Leiden
Postbus 9500 2300 RA Leiden
Telefoon 071-527 7272
E-mail redactie@mare.leidenuniv.nl
Website mareonline.nl
Twitter @weekbladmare
Instagram @weekbladmare
Facebook: Leids Universitair Weekblad Mare
De redactie is op vrijdag gesloten.
Oplage circa 10.000

Hoofredactie: Frank Provoost
frank.provoost@mare.leidenuniv.nl

Redactie: Vincent Bongers
vbongers@mare.leidenuniv.nl
Anoushka Kloosterman
a.s.kloosterman@mare.leidenuniv.nl
Sebastiaan van Loosbroek
s.p.van.loosbroek@mare.leidenuniv.nl
Mark Reid
m.a.reid@mare.leidenuniv.nl
Susan Wichgers
s.wichgers@mare.leidenuniv.nl
Pim Bakx (stagiair)
pimfbakx@gmail.com

Medewerkers: Vera Arntzen | Remco Breuker | Omar Ghaly
| Maia de Quay | Olaf Leeuwis

Fotografie: Taco van der Eb | Marc de Haan

Illustraties: Bas van der Schot | Bandirah | Silas.nl

Art direction en vormgeving:
Marcel van den Berg, joostmarcellis.nl

Drukwerk: Rodi Rotatiedruk, Broek op Langedijk

Advertenties: Bureau van Vliet B.V.
Postbus 20 2040 AA Zandvoort,
Telefoon 023 - 571 47 45
E-mail sales@bureauvanvliet.com
<https://bureauvanvliet.com/advertentie/Weekblad>

Redactieraad: Kutsal Yesilkagit (voorzitter) | Frank Israel
(vice-voorzitter) | Alexander Pleijter (secretaris) | Marije
van den Berg | Marijke van Broekhoven | Willem van der
Does | Annemarie Drahmman | Nour Eldfn Emara | Dion
Latten | Zoë van Litsenburg | Roel van Niekerk | Frank
Rensen | Marten Jesse Pot | Hermelijn Smits

BANDIRAH

Roosbeef: 'Ik werd degene die ik zijn'

Na een tweejarig verblijf in Kentucky maakte zangeres Roosbeef een plaat, maar vanwege corona kon ze nauwelijks optreden. Zaterdag staat ze op festival Peel Slowly and See. 'Ik heb het idee dat ik nu pas begonnen ben.'

DOOR PIM BAKX
FOTO FELIX BAUMSTEIGER

Peel Slowly and See

Wat ooit opgezet werd opgezet door (vrienden van) platenzaak Velvet en bevriende programmeurs, is inmiddels vast onderdeel van de Leidse stadsagenda: het festival Peel Slowly and See organiseert dit weekend haar elfde editie in Gebr. de Nobel en Scheltema. Over drie podia verspreid door de Marktsteeg verwelkomt het festival een buitengewoon breed scala aan artiesten: de bebaarde gitarist van Maastrichtse band YIN YIN pingelt moeiteloos Thaise retrofunk uit zijn dubbelhalsgitaar. Kayhan Kalhor vult de zaal met betoverende klanken op zijn Kamanchech (een Aziatische strijkinstrument) en de ontvullende teksten van Frieslander Meindert Talma's zorgen ervoor dat je Nederpop weer opnieuw op waarde schat. Een kaartje kopen (à € 25) kan via de website www.peelslowlyandsee.nl.

'Ik wilde een sfeer van stoerdoenerij creëren en dat onderuit schoppen'

'Met Roos.'

Aan de andere kant van de lijn klinkt de soezere stem van Roos "Roosbeef" Rebergen. Haar geluid is nog hetzelfde als op haar debuutalbum *Ze willen wel je hond aaien maar niet met je praten* uit 2008. Inmiddels is haar naam gevestigd en is de band weer opgetrommeld. Na een kort emigratie-avontuur naar Lexington, Kentucky, waar ze met haar man Paul twee jaar woonde, verscheen vorig jaar het vijfde album, *Lucky*. Daarna legde corona alles lam.

Eerst even terug in de tijd: begin 2009 wordt de dan nog relatief onbekende Rebergen voor het eerst uitgenodigd om te spelen bij *De Wereld Draait Door*. Als Matthijs van Nieuwkerk vooraf vraagt of ze zich bewust is van het feit dat men 'gek is van haar muziek, of er helemaal niks mee heeft', vertelt het ogenschijnlijk schattige meisje met warrig roodroze haar wat er gebeurde nadat ze op 3FM was gedraaid. 'Toen kregen ze daar toch wel aparte sms'jes binnen... dat het kanker-muziek is.' Om onverstaanbaar en gichelend te vervolgen: 'Ik lig er niet wakker van.'

Dat gevoel lijkt in Amerika te zijn gegroeid. 'Ik ben minder bang voor wat iedereen ervan vindt.' In Kentucky 'vond ze meer dan muziek' en op haar nieuwe plaat zingt ze 'ik word degene die ik wilde zijn'.

Hoewel de nummers weer doordrenkt zijn met herkenbare, dromerige deunen, is ze de onbewust provocerende nonchalance ontgroeid. Rebergen: 'Ik heb het gevoel dat ik nu aan het doen ben wat ik wil doen. Niet omdat ik mezelf steeds serieuzer neem, maar wél de dingen die ik maak.' Die zoektocht is nog niet per se tot een eind gekomen. 'Je wilt soms gewoon iemand zijn die jij in ieder geval niet bent. Maar wie dat dan is, dat maakt niet zoveel uit.'

Hoewel de meeste muziek van *Lucky* pas tot stand kwam na een terugkeer naar Antwerpen, is de plaat wel degelijk beïnvloed door haar verblijf in de Verenigde Staten. 'Ik merkte dat daar wonen niet eenvoudig is, omdat er een oceaan tussen zit. Het is zeker goed voor me geweest, maar ik ben ook blij dat ik hier ben. Het is ook veilig om terug te keren naar de dingen die je hebt opgebouwd.'

In het openingsnummer 'Rodeo' zingt ze: 'Je ziet me liggen in het natte stro, dit is niet mijn eerste rodeo.' 'Ik hou echt van folk- en countrymuziek', legt ze uit, 'en wilde een nummer schrijven wat daar in ieder geval qua tekst op lijkt. Ik wilde een sfeer van stoerdoenerij creëren, terwijl ik dat ook steeds onderuit schop.'

De paradoxale passages zijn typerend voor de muziek van Roosbeef, net zoals de albumtitel.

'*Lucky* klinkt voor mij niet per se vrolijk, maar dekt goed de lading. Ik vind het een beetje een bitterzoet woord.' In een mengelmoes van toevalligheden kwam de naam tot stand. 'We gingen in Amerika vaak naar een supermarkt die *Lucky's* heette. Dat was ook een soort café waar je wat kon drinken en zelfs een wekelijkse pubquiz werd gehouden, terwijl ik een hekel heb aan spelletjes. Maar als je in een ander land woont, zoek je toch wat houvast.'

De mentaliteit onder Amerikaanse muzikanten was er wel anders, ontdekte ze. 'Ik kwam er achter dat we hier wel heel erg verwend zijn. Daar wordt veel minder gezeurd en gewoon gespeeld, ook als er maar twintig man publiek is. Heel veel mensen hebben er drie baantjes bij zonder te klagen. Zij willen gewoon muziek maken. Er is geen subsidie of een theaterhuis.'

Roosbeef sluit 2021 af met een tour door Nederland, die start op het Leidse festival Peel Slowly and See (zie kader). Een nieuwe plaat volgt 'waarschijnlijk volgend jaar november', voorspelt ze. 'Ik heb het idee dat ik nu pas begonnen ben.'

Na Peel Slowly and See komt Roosbeef met de *Lucky*-tour nog een keer langs Leiden: op 10 december speelt de band in Gebr. de Nobel

Straks ga ik een vakantiehuisje zoeken

DOOR SUSAN WICHGERS
FOTO MARC DE HAAN

Huis: Nee, caravan
Adres: Park Koningshof, Rijnsburg
Grootte: 10m² plus 12m² voortent
Prijs: € 350

Hoe bevalt het hier?

'Op zich prima, ik ben er sinds drie weken en nu is het nog wel leuk. Ik sta hier omdat ik uit de Achterhoek kom, in de buurt van Doetinchem. Ik moet hier vier dagen per week zijn voor colleges en het is tweeënhalve uur enkele reis. Ik wil hier graag een leven opbouwen, dus dan is dat niet te doen.'

'De voordelen zijn dat je lekker veel buiten bent en groen om je heen hebt. Ik

heb gelukkig best luxe kampeerspullen van mijn ouders die ik mag lenen, dus ik heb goede stoelen en zelfs een oven en magnetron. Een compromis, omdat mijn vader graag wilde kamperen en mijn moeder dat niet zag zitten. 'Het enige is dat de camping een beetje ver weg is. Ik ben lid bij Aquamania en soms moet ik na een zwemtraining om elf uur 's avonds nog terugfietsen. Een half uurtje fietsen is niet zo erg, maar in het donker is het een nare weg.'

Hoe lang duurt je zoektocht naar een kamer al?

'Anderhalf jaar. Ik ben in maart 2020 be-

gonnen met af en toe kijken, maar sinds het afgelopen semester zoek ik intensiever, zo'n anderhalf uur per dag. Het is een flinke klus om al die websites bij te houden.

'Binnen een uur nadat een advertentie wordt geplaatst zitten bezichtigingen vaak al vol, maar ja, je kan niet ieder uur van de dag kijken. Uit wanhoop heb ik een keer tegen een makelaar gezegd: ik neem het zonder kijken, stuur het contract maar op. In de hoop dat hij daarop zou ingaan omdat het hem tijd en moeite scheelt.'

En heb je al vaak gehospiteerd?

'Vijf keer. Een kamer vinden is voor iedereen een uitdaging, maar ik heb nog een paar extra obstakels: ik ben geen feestbeest, ik ben geen lid bij een grote vereniging en ik heb astma waardoor ik niet in een al te stoffig studentenhuis kan wonen.

'Met hospiteren kom ik ook niet zo goed uit de verf, groepen zijn niet mijn ding. Eén op één praat ik best veel, maar in zo'n groep word ik snel overschreeuwd. Ik moet vaak denken aan hoe dat wel niet moet zijn voor bijvoorbeeld mensen met autisme. Vreselijk.'

Gaat de camping binnenkort niet dicht?

'Op 31 oktober moet ik hier weg. Als ik dan nog niks gevonden heb, ga ik kijken naar vakantiehuisjes. En mijn studiegenoten hebben ook al aangeboden dat ik bij ze mag logeren: "We zijn met twintig, dus als je overal een nachtje slaapt ben je alweer drie weken verder." Heel lief. 'Tot die tijd sta ik hier prima. Ik heb geluk dat mijn ouders deze caravan hebben en dat ik er gebruik van mag maken. Relatief geluk dan, want het liefst heb ik ook gewoon een kamer.'

COLUMN | OMAR GHALY

Ik wil maar één ding: normaal naar de UB

Toen onze demissionair minister-president Mark Rutte op de persconferentie van 14 september aankondigde dat de anderhalve meter bij het grofvuil kon, ging er een golf van jubel en jolijt door ons huis. We prezen onze vrienden Mark en Hugo om hun doortastende besluitvorming en sloegen elkaar op de schouders. We proefden de zoete smaak van de vrijheid, ons al die tijd ontzegd, al op onze hongerige tongen.

Anderhalf jaar hebben wij moeten wachten, steeds maar moeten wachten. Nee, we wilden niet naar de club. We wilden niet wildvreemden 'huggen'. We wilden zelfs niet met duizenden andere mensen op een kluitje staan op een of ander festival.

Wij stonden niet tussen de techno-

debielen van *Unmute Us* op de Singels.

We wilden al die tijd maar één ding: naar de UB gaan zonder te moeten reserveren. Ik begon de website van de universiteit af te struinen, op zoek naar een update. Ieder uur refreshte ik de pagina met coronanieuws. Op het moment dat ik deze column schrijf, een goede week na de persconferentie, is er nog steeds geen mededeling gedaan. Niet van de universiteit, niet van de bibliotheek.

De enigen die wel een update hebben gegeven waren de vlijtige pr-medewerkers van de rechtenfaculteit. Hun stuk op de website begon veelbelovend: 'Er zijn tot onze vreugde verdere versoepelingen aangekondigd.'

Ik voelde me erkend, gezien door deze mensen wier namen ik niet kende. Ik was ook blij met de versoepelingen. Daarna spraken ze over het belang van verantwoord werken en dat we iedereen daarbij nodig hadden. Ook hiermee was ik het roerend eens. Ik begon te springen op mijn bank. Ik scandeerde: 'VREUGDE! VERANTWOORD WERKEN! GEDEELDE VERANTWOORDELIJKHEID!' Huisgenoot Giraffe vond de leus niet pakkend genoeg, maar ik vond hem beter dan 'LIEFDE! VRIJHEID! GEEN DICTATUUR!' - de

gouden standaard onder de coronaleuzen. Lang mocht mijn euforie helaas niet duren. Ik las verder en kwam een zinnetje tegen dat mijn wereld deed instorten: 'Reservering van de studieplekken in de bibliotheek blijft verlopen via SharedDesk.' Ik was razend.

Voor de invoering van het reserveringssysteem had ik alle begrip. Moeilijke tijden vragen nou eenmaal om moeilijke beslissingen. Dat de tijdslots eigenlijk nooit echt handig uitkwamen nam ik voor lief. Dat mensen straffeloos konden reserveren zonder te komen opdagen was maar even zo. Dat vier uur in de UB zitten het maximaal haalbare was in tentamenperiodes (om het even van welke faculteit) accepteerde ik misnoedig.

Ik hield mezelf op de been met de gedachte dat er na deze tijdelijke maatregel betere tijden zouden komen. Ooit zou ik toch weer zo vrij als een vogel spontaan onze bibliotheek binnen kunnen fladderen om, dwars door de grenzen van de huidige tijdslots, te zitten aan een willekeurige tafel die ik niet van tevoren al online heb uitgekozen. Vanaf de 25^e kan het allemaal al in mijn sport-school. Laten we hopen dat de universiteitsbibliotheek snel volgt.

OMAR GHALY is student Egyptologie

*Ik scandeerde: 'VREUGDE!
VERANTWOORD WERKEN!
GEDEELDE VERANTWOOR-
DELIJKHEID!'*